

PENGARUH BUDAYA CINA DALAM IDENTITI ETNIK TATANA DI SABAH

KALSSIA BINTI MATRIN

UMS
PERPUSTAKAAN
UNIVERSITATIS SABAH

**FAKULTI KEMANUSIAAN, SENI
DAN WARISAN
UNIVERSITI MALAYSIA SABAH
2015**

PENGARUH BUDAYA CINA DALAM IDENTITI ETNIK TATANA DI SABAH

KALSIA BINTI MATRIN

PERPUSTAKAAN
UNIVERSITI MALAYSIA SABAH

11MS

**TESISINI DISERAHKAN UNTUK MEMENUHI
KEPERLUAN PENGIJAZAHAN IJAZAH
SARJANA SASTERA**

**FAKULTI KEMANUSIAAN, SENI
DAN WARISAN
UNIVERSITI MALAYSIA SABAH
2015**

PENGAKUAN

Karya ini adalah hasil kerja saya sendiri kecuali nukilan, ringkasan dan rujukan yang tiap-tiap satunya telah saya jelaskan sumbernya.

12 Februari 2015

.....
kalsia
Kalsia Binti Matrin
PA20108088

UMS
UNIVERSITI MALAYSIA SABAH

UNIVERSITI MALAYSIA SABAH
BORANG PENGESAHAN STATUS TESIS

JUDUL: **PENGARUH BUDAYA CINA DALAM IDENTITI ETNIK TATANA DI SABAH.**

IJAZAH: **SARJANA SASTERA (SOSIOLOGI DAN ANTROPOLOGI)**

Saya **KALSLIA BINTI MATRIN**, Sesi Pengajian 2010 – 2015, mengaku membenarkan tesis Sarjana ini disimpan di Perpustakaan Universiti Malaysia Sabah dengan syarat-syarat kegunaan seperti berikut:-

1. Tesis ini adalah hak milik Universiti Malaysia Sabah.
2. Perpustakaan Universiti Malaysia Sabah dibenarkan membuat salinan untuk tujuan pengajian sahaja.
3. Perpustakaan dibenarkan membuat salinan tesis ini sebagai bahan pertukaran antara Institusi Pengajian Tinggi.
4. Sila tandakan (/)

SULIT

(Mengandungi maklumat yang berdarjah keselamatan atau kepentingan Malaysia seperti yang termaktub di dalam AKTA RAHSIA 1972)

TERHAD

(Mengandungi maklumat TERHAD yang telah ditentukan oleh organisasi/badan di mana penyelidikan dijalankan)

/

TIDAK TERHAD

Disahkan oleh, **NURULAIN BINTI ISMAIL**

LIBRARIAN

UNIVERSITI MALAYSIA SABAH

(Tandatangan Pustakawan)

(Dr. Paul Porodong)

(En. Budi Anto Mohd. Tamring)

KALSLIA BINTI MATRIN

Tarikh : 12 Februari 2015

PENGESAHAN

NAMA : **KALSLIA BINTI MATRIN**

NO. MATRIK : **PA20108088**

TAJUK : **PENGARUH BUDAYA CINA DALAM IDENTITI ETNIK TATANA DI SABAH**

IJAZAH : **IJAZAH SARJANA SASTERA
(ANTROPOLOGI & SOSIOLOGI SOSIAL)**

TARIKH VIVA : **12 FEBRUARI 2015**

DISAHKAN OLEH

PENYELIA UTAMA
Dr. Paul Porodong

TANDATANGAN

PENYELIA BERSAMA
En. Budi Anto Mohd. Tamring

TANDATANGAN

PENGHARGAAN

Syukur atas keberkatan Tuhan kerana cinta kasih-Nya, saya telah diberi peluang untuk melanjutkan pelajaran sehingga ke peringkat ini dan berjaya menyiapkan tesis ini bagi mendapatkan segulung Ijazah Sarjana.

Terlebih dahulu, ucapan jutaan terima kasih yang tidak terhingga ditujukan kepada Dr. Paul Porodong yang banyak memberi dorongan dan kepercayaan untuk saya melanjutkan pelajaran diperingkat ini. Terima kasih juga atas bimbingan, tunjuk ajar dan nasihat yang diberikan sepanjang tempoh penulisan tesis ini. Begitu juga tidak ketinggalan, ucapan terima kasih kepada En. Budi Anto Tamring yang sudi menjadi Penyelia Bersama kepada penyeliaan tesis ini. Tidak lupa juga kepada pensyarah-pensyarah program Sosiologi dan Antropologi Sosial terutamanya kepada Prof. Madya Dr. Kanttaya Mariappan, Pn. Ramlah, Pn. Maine dan Pn. Pauline yang banyak memberi tunjuk ajar dan juga dorongan dalam proses menyiapkan tesis ini. Jasa kalian tetap dikenang dan diingati selamanya.

Ucapan jutaan terima kasih ini juga saya tujuhan kepada semua informan yang telah memberi kerjasama yang baik serta maklumat yang diperlukan bagi menjayakan penulisan tesis ini. Hanya Tuhan sahaja yang dapat membala budi baik kalian. Mudah-mudahan Tuhan melimpahkan segala keberkatan kepada kalian dan semoga penulisan tesis ini memberi pengetahuan dan kebaikan kepada semua khususnya kepada masyarakat etnik Tatana.

Bagi menjayakan penulisan tesis ini, banyak pengorbanan dan kesabaran yang diperlukan. Oleh itu, saya turut ingin merakam jutaan terima kasih juga kepada kedua ibu bapa saya En. Matrin @ Ejos Bin Masri dan Pn. Saimah Senggang atas kepercayaan, bimbingan, dorongan serta limpahan kasih sayang mereka. Tidak lupa, terima kasih kepada adik-beradik saya Kelvin, Kelson, Kalmark dan Kalvia yang banyak memberi dorongan serta kasih kasih sayang mereka sepanjang penulisan tesis ini.

Istimewa dan jutaan terima kasih kepada sahabat seperjuangan saya, Marlizah Yugam yang banyak memberi bantuan idea, dorongan dan bimbingan serta berkongsi suka duka sepanjang tempoh pengajian kita ini. Kepada Laila, Taty, Razzaq, Alexander, Jennifer, Nursuriana, Hagin dan semua teman-teman seperjuangan yang berjuang untuk mendapatkan segulung Ijazah Sarjana, terima kasih kerana menjadi sahabat yang terbaik dan jalinan persahabatan kita semua tetap kukuh dan terpatri di setiap kenangan yang kita jalani bersama.

Kalsia Binti Matrin
12 Februari 2015

ABSTRAK

Kajian etnografi ini bermatlamat untuk mengenalpasti elemen dan amalan budaya Cina dalam kalangan masyarakat Tatana. Fokus kajian ini adalah mengenai kemasukan dan perubahan dalam elemen budaya Cina di Sabah serta pola pengadaptasian budaya yang berlaku. Data etnografi ini diperolehi daripada 12 orang sebagai *key-informan* di daerah Kuala Penyu. Terdapat juga beberapa orang informan yang ditemubual secara tidak langsung semasa di lapangan. Kajian ini turut melibatkan pemerhatian turut serta dalam cara kehidupan yang terdiri dari aspek amalan upacara serta tradisi masyarakat tersebut. Hasil kajian mendapati faktor penghijrahan dan faktor perkahwinan campur antara orang tempatan dan juga orang Cina pada masa dahulu wujudnya pengaruh budaya Cina dalam masyarakat Tatana. Perubahan yang berlaku dalam amalan budaya masyarakat Tatana adalah disebabkan oleh proses akulterasi. Hal ini telah menyebabkan kebanyakan masyarakat Tatana mempunyai keturunan Cina serta mengamalkan pengaruh budaya Cina dalam amalan budaya mereka. Konsep *Chinese version of Tatana Culture* memperlihatkan masyarakat Tatana sebagai budaya tempatan telah mengadaptasi budaya luar iaitu budaya Cina di dalam amalan budaya mereka. Pengidentifikasiannya identiti etnik mereka masih berteraskan identiti Tatana walaupun mempunyai elemen pengaruh budaya Cina yang kuat dalam budaya mereka. Hal ini kerana elemen budaya tempatan iaitu bahasa dan beberapa amalan adat dan kepercayaan seperti ritual *Moginum* telah terus menjadi teras dalam kehidupan dan identiti etnik mereka.

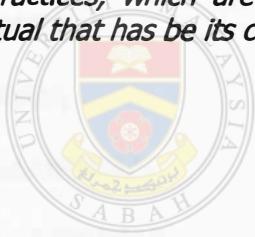

UMS
UNIVERSITI MALAYSIA SABAH

ABSTRACT

THE INFLUENCE OF CHINESE CULTURE AMONG TATANA IDENTITY AT SABAH

This ethnography research aims to identify elements and Chinese cultural practices amongst Tatana community. This research has focused on the acculturation of Chinese cultural elements and its changes and cultural adaptation that has happened. Ethnography data is collected from twelve respondents as the key-informant in Kuala Penyu district. There are some respondents were interviewed indirectly during field work. This research has involved observation participant method to get in deep with Tatana community lifestyle, including their ceremony practices and traditions. Research findings have showed that migration and mixed-marriage amongst locals and the Chinese years ago has played its role to the existence of Chinese practices in Tatana community today. This has caused most of the people in Tatana community have their Chinese ancestry and practicing Chinese practices in their cultural and custom. The concept of Chinese version of Tatana Culture showed that Tatana community as a dominant culture has adapted a non-dominant culture, which is the Chinese culture in their cultural structure. Identification of their ethnic identity is still known as Tatana even though there are strong Chinese cultural influences in their own culture. It can be seen from their dominant practices, which are language and several traditions and beliefs such Mognium ritual that has be its core in their life and identity.

UNIVERSITI
UMS
MALAYSIA SABAH

SENARAI KANDUNGAN

Halaman

TAJUK	i
PENGAKUAN	ii
PENGESAHAN	iii
PENGHARGAAN	iv
ABSTRAK	v
ABSTRACT	vi
SENARAI KANDUNGAN	vii
SENARAI JADUAL	xi
SENARAI RAJAH	xii
SENARAI FOTO	xiii
SENARAI PETA	xvi
SENARAI LAMPIRAN	xvii
SENARAI SINGKATAN	xvii

BAB 1 : PENGENALAN

1.1	Pendahuluan	1
1.2	Pengaruh Kemasukan Cina di Borneo	3
1.3	Permasalahan Kajian	6
1.4	Objektif Kajian	8
1.5	Skop Kajian	8
1.6	Kepentingan Kajian	9

BAB 2 : TEORI, KONSEP DAN SOROTAN LITERATUR

2.1	Pendahuluan	11
2.2	Perspektif Teori	11
2.3	Konsep	15
	2.3.1 Asimilasi	15
	2.3.2 Akulturası	16
2.4	Sorotan Kajian Lepas	19

BAB 3 : METODOLOGI DAN LATAR BELAKANG KOMUNITI KAJIAN

3.1	Pendahuluan	25
3.2	Metodologi Kajian Etnografi	25
	3.2.1 Temubual Mendalam	28
	3.2.2 Pemerhatian Turut-Serta	32
	3.2.3 Kaedah Perpustakaan	33
3.3	Daerah Kuala Penyu	33
3.4	Komuniti Kajian Masyarakat Tatana	34
	3.4.1 Perayaan Yang Diraikan	36
3.5	Latar Belakang Kawasan Kajian	39
	3.5.1 Profail Tiga Kawasan Kajian	40
	3.5.2 Organisasi Sosial Kawasan Kajian	45
	3.5.3 Sistem Ekonomi Kawasan Kajian	47
	3.5.4 Kemudahan Infrastruktur Kawasan Kajian	53
3.6	Kesimpulan	58

BAB 4 : KEMASUKAN PENGARUH BUDAYA CINA DALAM KALANGAN MASYARAKAT TATANA

4.1	Pendahuluan	60
4.2	Asal-usul Nama Tatana	60
4.3	Prespektif Tentang Lagenda Mutiara Naga	62
4.4	Faktor Penghijrahan Orang Cina dan Perkahwinan Campur	64
4.4.1	Faktor Penghijrahan Orang Cina ke Kuala Penyu	64
4.4.2	Faktor Perkahwinan Campur	75
4.5	Kesimpulan	76

BAB 5 : AMALAN BUDAYA CINA DALAM MASYARAKAT TATANA

5.1	Pendahuluan	77
5.2	Bahasa	77
5.3	Agama dan Kepercayaan	83
5.3.1	Agama Tradisional	83
5.3.2	Elemen Agama Buddha	87
5.3.3	Upacara Sembahyang Bulan Tujuh	90
5.4	Sistem Persanakan	94
5.5	Adat Perkahwinan	96
5.5.1	Pengaruh Budaya Cina: Adat <i>Baisan</i>	101
5.6	Adat Kematian	106
5.7	Pakaian Tradisional	110
5.8	Makanan dan Minuman Tradisional	114
5.9	Pantang Larang dan Kepercayaan	121
5.10	Kesimpulan	124

BAB 6 : PROSES AKULTURASI DALAM IDENTITI TATANA

6.1	Pendahuluan	126
6.2	Proses Akulturasi Dalam Pembentukan Identiti Budaya Masyarakat Tatana	126
6.3	Identiti Etnik Tatana	131
6.4	Elemen Primordial dan Instrumental Dalam Pengidentifikasi Identiti Etnik	133
6.5	Identiti Tatana Atau Identiti Sino?	134
6.6	Kesimpulan	135

BAB 7 : KESIMPULAN

7.1	Pendahuluan	136
7.2	Etnik Tatana: Dua Budaya Dalam Satu Identiti Etnik	136
7.3	Penutup	139
BIBLIOGRAFI		140
LAMPIRAN		146

SENARAI JADUAL

	Halaman	
Jadual 3.1	Ritual-Ritual yang Dihadiri Oleh Pengkaji	28
Jadual 3.2	Senarai Informan Utama Kajian	30
Jadual 3.3	Peratusan Suku Kaum	34
Jadual 3.4	Profil Kawasan Kajian	41
Jadual 5.1	Perkataan Murut/Tatana dan Maksudnya	80
Jadual 5.2	Panggilan Dalam Perhubungan Persanakan Tatana	95

UMS
UNIVERSITI MALAYSIA SABAH

SENARAI RAJAH

	Halaman	
Rajah 4.1	Kemasukan Orang Cina dan Pergerakan Orang Tatana	73
Rajah 4.2	Pergerakan Orang Cina dan Orang Tatana	74
Rajah 4.3	Pergerakan Orang Cina Dari Negara Brunei	74
Rajah 5.1	Lakaran Pakaian Harian Orang Dahulu yang Mempunyai Pengaruh Budaya Cina	113
Rajah 6.1	Adaptasi Budaya: Perbandingan Baba Nyonya dan Tatana	128

UMS
UNIVERSITI MALAYSIA SABAH

SENARAI FOTO

	Halaman	
Foto 3.1	Penyelidik Menemubual En. Nuri, Ketua Kampung Gorowot	31
Foto 3.2	Temubual Bersama Pn. Jipnih Senggang Mengenai Kepercayaan Masyarakat Tatana	32
Foto 3.3	Altar di Rumah Salah Seorang Informan yang Beragama Elemen Buddha	35
Foto 3.4	Pameran Anak Pokok Rumbia Pada Pesta Rumbia 2011	37
Foto 3.5	Ahli Persatuan Kebudayaan Tatana yang Berpakaian Tradisi Bersama Pengunjung di Pesta Rumbia 2011	38
Foto 3.6	Pusat Informasi Rumbia, Kuala Penyu	38
Foto 3.7	Penari Kanak-kanak Lengkap Dengan Pakaian Tradisi Etnik Tatana Bagi Tarian <i>Bakanjardi</i> Majlis Perkahwinan	39
Foto 3.8	Kebun Tanaman Mangga Chokanan yang Diusahakan Oleh Informan di Halaman Rumah Beliau	49
Foto 3.9	Tanaman Kelapa Sawit Penduduk Kampung Batu Linting	50
Foto 3.10	Rumah Ternakan Burung Walid Penduduk Batu Linting	51
Foto 3.11	Tanaman Kebun Getah Salah Seorang Penduduk di Kampung Gorowot	52
Foto 3.12	Tanaman Sawah Padi Penduduk di Kampung Gorowot	52
Foto 3.13	Gereja Sidang Injil Borneo Kampung Menumpang	54
Foto 3.14	Sekolah Kebangsaan Batu Linting, Kuala Penyu	55
Foto 3.15	Gereja Katolik St. Paulus, Kampung Batu Linting	56
Foto 3.16	Balai Raya Kampung Gorowot	58
Foto 4.1	'Tapikong' di Halaman Rumah Informan	68
Foto 4.2	Makam Dato Shahbandar Makang Mengikut Adat Cina di Kuala Penyu	71

Foto 5.1	Seorang Informan Beragama Tradisional Menyediakan Altar Semasa Tahun Baru Cina	87
Foto 5.2	Altar dan Meja Sembahyang Bagi Upacara Sembahyang Tahun Baru Cina	89
Foto 5.3	Informan Sedang Sembahyang Bagi Kuburan Mendiang Ibu-bapanya	89
Foto 5.4	Papan Tanda Sen Thein Kong dan Tokong Besar di Pekan Kuala Penyu	90
Foto 5.5	Altar dan Persediaan di Meja Sembahyang	92
Foto 5.6	Lilin yang Dipasang Bagi Memudahkan Perjalanan Roh-roh Nenek Moyang Pulang ke Rumah Mereka	93
Foto 5.7	Kertas Sembahyang yang Telah Disusun	93
Foto 5.8	Botol Arak yang Dilekatkan Kertas Merah Sebagai Hantaran Semasa Majlis Pertunangan	98
Foto 5.9	Pasangan Tatana yang Berkahwin Mengikut Adat Cina Iaitu Sembahyang Kahwin Cina	99
Foto 5.10	Penggunaan Lilin Merah dan Juga Cawan Kecil Cina yang Digunakan Sebagai Peralatan Semasa Adat Baisan	103
Foto 5.11	Pertukaran Teh Antara Pengantin Lelaki Dengan Ibu Mertuanya Dalam Adat Baisan	105
Foto 5.12	Tu'ah yang Dipakai Oleh Seorang Cucu di Bahu Baju Bagi Tanda Berkabung Atas Kematian Datuknya	110
Foto 5.13	<i>Sira Lambung</i> yang Telah Diubahsuai	112
Foto 5.14	Pinantung, Bintanok Kana, Dinawar, Jeruk Bambangan dan Rebung	115
Foto 5.15	Kolupis yang Telah Siap Dimasak	116
Foto 5.16	Kinobul/Inubol	117
Foto 5.17	Tinapung (Kuih Bakul) dan Tinimbu (Ko Chung) Pengaruh Cina	118
Foto 5.18	Tinapung Sasad Pengaruh Cina	118

Foto 5.19	Arak Putih(Kiri) dan Arak Anak-anakan Burung Bubut (<i>Centropus Sinensis</i>) di Sebelah Kanan	120
Foto 5.20	Teh Cina/Kopi	121

UMS
UNIVERSITI MALAYSIA SABAH

SENARAI PETA

	Halaman
Peta 3.1 Lokasi Kajian	40

UMS
UNIVERSITI MALAYSIA SABAH

SENARAI LAMPIRAN

Halaman

Lampiran A	Artikel Harian Ekspress	146
Lampiran B	Soalan Temubual	147

UMS
UNIVERSITI MALAYSIA SABAH

SENARAI SINGKATAN

EN.	- Encik
KG	- Kampung
RISDA	- <i>Rubber Industry Smallholders Development Authority</i> (Kemajuan Pekebun Kecil Perusahaan Getah)

UMS
UNIVERSITI MALAYSIA SABAH

Masyarakat di Malaysia pada amnya terdiri daripada pelbagai kaum iaitu didahului oleh kaum Melayu, Cina, India dan pelbagai kumpulan etnik peribumi di negeri Sabah dan Sarawak. Malah kepelbagaian budaya ini telah saling mempengaruhi antara satu sama lain dan menghasilkan gabungan budaya Malaysia yang unik. Misalnya di negeri Sabah, kumpulan etnik terbesar ialah etnik KadazanDusun dengan populasi sebanyak 30 peratus negeri itu. Namun etnik ini terdiri daripada dua iaitu Kadazan dan Dusun. Mereka digabungkan bersama kerana berkongsi bahasa dan budaya yang serupa (<http://www.tourismmalaysia.gov.my>).

Selain etnik peribumi utama mengikut anggaran kasar, terdapat juga tidak kurang daripada 30 kumpulan etnik peribumi lain yang dikenali di Sabah dan Jabatan Pendaftar Pertubuhan Sabah sendiri merekodkan sejumlah 41 kumpulan (Mariappan & Porodong, 2012). Jabatan Muzium Sabah pada tahun 2007 telah menyenaraikan sejumlah 72 kumpulan etnik peribumi. Antaranya ialah Orang Sungai, Suluk, Ida'an, Iranun, Kuijau, Tatana, Lotud, Rungus, Bisaya, Lundayeh, Kimarangang, Tangara, Sukang, Garo, Tobilung, Kedayan, Sinabu, Kolobuan, Pingas, Dumpas, Minokok, Rumanau, Mangkaak, Bundu, Malapi, Sinapura, Tidung, Tombunua, Lobo, Bonggi, Tutung, Cagayan dan banyak lagi (Mariappan & Porodong, 2012).

Selain itu, Malaysia juga terkenal dengan negara yang mempunyai masyarakat majmuk dan keunikian budaya tersendiri. Umumnya, masyarakat Malaysia terdiri daripada satu identiti yang tersendiri mewakili etnik itu sendiri. Misalnya orang Melayu mewakili etnik Melayu. Namun terdapat juga beberapa etnik yang mempunyai pencampuran dua budaya yang terhasil daripada perkahwinan campur umumnya. Sebagai contoh, kaum etnik Baba dan Nyonya, Peranakan Cina di Kelantan, Jawi Peranakan dan etnik Peranakan *Sino-Native* di Sabah.

Kajian etnografi ini tertumpu kepada satu kumpulan rumpun Dusun iaitu etnik Tatana di Sabah. Tesis ini membincangkan tentang asal-usul pengaruh Cina dan kewujudannya elemen-elemen budaya Cina dalam masyarakat Tatana serta perubahannya seperti adat *baisan* dalam upacara perkahwinan masyarakat Tatana yang ada persamaan dengan budaya perkahwinan masyarakat Cina iaitu upacara

minum teh. Selain daripada itu, penyelidik turut melihat corak adaptasi dalam memahami identiti masyarakat Tatana. Penyelidik melihat konsep akulturasi yang terjadi di dalam struktur budaya Baba dan Nyonya bagi memahami corak pengadaptasian yang berlaku dalam kalangan masyarakat Tatana. Hal ini kerana masyarakat Tatana mempunyai persamaan dengan masyarakat Baba dan Nyonya yang dilihat mempunyai dua identiti dan amalan budaya (Tan, 1988).

1.2 Pengaruh Kemasukan Cina di Borneo

Terdapat pengkaji sejarah mengandaikan nenek moyang Kadazandusun ini berhubung rapat dengan orang Cina. Menurut Low (2004), Lou Tsu-kuang (1984:20) membincangkan beberapa sejarah China yang melibatkan hubungan awal diantara Tanah Besar China dengan Borneo. Malah menurut Low (2004), kebanyakan sejarawan Cina beranggapan bahawa hubungan di antara China dan Borneo telah wujud sejak Dinasti Han (206 S.M-220 T.M) lagi. Malah terdapat sumber sejarah China yang dikaitkan dengan Borneo ialah Po-Li dalam Sui Shu dan Chia Tang Shu pada kira-kira 518 T.M. Terdapat satu lagi nama yang dikaitkan dengan Borneo ialah Po-Ni didalam buku Man Shu ditulis pada akhir Dinasti Tang (Low, 2004; Danny,2005). Namun menurut Low Kok On, berdasarkan sejarah perhubungan awal di antara China dengan Borneo tiada bukti yang menunjukkan bahawa nenek moyang orang KadazanDusun ialah orang Cina.

Selain itu, terdapat juga andaian para pengkaji tentang masyarakat Kadazandusun ini mempunyai campuran Cina dengan penduduk peribumi Borneo. Menurut Harrison dan Harrison (1971:25) mencatatkan bahawa;

"some of the oldest cultural features of pagan peoples in nothern Borneo have been described by art historians as "Chinese"; for example, tattoo designs, basket patterns, earthenware pottery of local manufacture do show some striking parallels to those of China B.C"

Penyataan tersebut menunjukkan bahawa amalan kepercayaan *pagan* terdahulu di bahagian utara borneo dikenali sebagai "Cina" oleh pengkaji sejarah. Sebagai contoh, corak tatu, bentuk bakul dan corak pasu adalah mirip kepada masyarakat Cina di negara China.

Menurut Low (2004) dalam analisisnya, beliau menyatakan perkahwinan campur diantara orang Cina yang menetap di Sabah dengan orang Kadazandusun telah membentuk golongan Sino-Kadazan. Namun beliau turut mempersoalkan jika orang Kadazandusun itu berketurunan Cina, mengapakah mereka mengetepikan segala aspek budaya dan bahasa pertuturan nenek moyang mereka?. Tambah beliau lagi, satu-satunya suku KadazanDusun yang menyembah Tua Pek Kong yakni kepercayaan tradisional Cina ialah suku Dusun Tatana yang tinggal di daerah Kuala Penyu, namun bahasa pertuturan dan budaya mereka masih dalam rumpun Dusunik Low (2004).

Terdapat banyak sejarah yang telah dicatat mengenai kedatangan orang Cina ke Sabah. Menurut Hill (1900), hubungan China dengan Sabah atau sebelumnya dikenali sebagai British North Borneo telah bermula sejak kurun ke-13. Selain daripada itu, asal-usul orang KadazanDusun dikaitkan dengan orang Cina bermula daripada andaian bahawa maharaja agung China, iaitu Kublai Khan telah menghantar angkatan tenteranya Ke Borneo. Kendatipun dalam catatan sejarah Kesultanan Brunei dan Sulu ada menyatakan bahawa terdapat kediaman orang Cina di Sungai Kinabatangan pada kurun ke-15 (Hamidun Udin, 1992:48).

Namun pada awal abad ke-19 dikatakan telah bermula usaha pihak British untuk menempatkan orang-orang Cina di persisiran pantai Borneo. Pembukaan Labuan pada tahun 1846 oleh kerajaan British turut memperlihatkan kehadiran masyarakat Cina di pulau tersebut dan begitu juga di kawasan pantai barat di negeri Sabah (Danny, 2000:1998). Pada tahun 1850, terdapat tokong Cina yang dibina oleh orang Cina yang berasal daripada Guangdong dan Fujian. Kebanyakan pedagang Cina dikatakan telah berlayar dari Labuan ke tanah besar Borneo untuk mencari barang-barang tempatan bagi menjalankan perdagangan sistem barter.

Pada awal abad ke-19 juga dikatakan telah wujud aktiviti maritim di sepanjang persisiran Fujian dan Guandong dan melakukan pelayaran bagi menjalankan aktiviti perdagangan di luar negara (Danny, 2005:1998). Namun, skala terbesar migrasi orang Cina dari Selatan China terutama dari daerah Fujian dan Guandong adalah pada abad ke-19. Pergolakan Taiping (*Taiping Rebellion*)

pada pertengahan abad ke-19 telah menyebabkan ramai menderita di Selatan China dan bermigrasi ke luar negara (Danny, 2005; Shim, 2007).

Sehubungan dengan itu, budaya masyarakat Cina terutamanya kepercayaan kepada Roh nenek moyang yang diamalkan oleh komuniti Cina di seluruh dunia adalah dipercayai berasal daripada negara China. Oleh itu, mereka akan berkongsi beberapa tradisi budaya Cina yang sama (Tan, 1988: 297). Masyarakat Cina yang bermigrasi dari negara China ke Kuala Penyu dikatakan tinggal berhampiran di Danau Sitompok. Malah nama dan tradisi meletakkan batang tebu di tepi pintu utama mereka menunjukkan imigran Cina terdahulu adalah dari Fujian dan terdapat juga segelintir daripada mereka adalah dari Guangdong di negara China akibat Pergolakan Taiping (*Taiping Rebellion*) pada tahun 1850 hingga tahun 1864 (Shim, 2007: 36). Keturunan Cina dalam Dusun Tatana berkemungkinan berasal dari Fujian dan Guangdong di negara China.

Spenser St. John dalam penggembaraannya ke Sabah pada tahun 1850-an, menceritakan pengalaman beliau semasa melalui satu kawasan yang dikenali sebagai Bundu di hujung persisiran pantai barat Sabah (*southwest coast of Sabah*). Beliau menyedari ramai orang tempatan yakni orang Dusun dan beberapa orang Murut boleh bercakap dialek Hokkien dengan lancar dan ada diantara mereka turut mengakui mempunyai keturunan Cina. Beliau juga menyatakan orang tempatan tersebut menoncangkan rambut mereka seperti orang Cina asal dan banyak lagi pengaruh Cina yang dapat dilihat dalam amalan mereka. Hal ini dilihat kemungkinan berlakunya perkahwinan campur antara pedagang Cina dari Labuan dengan wanita tempatan iaitu wanita Dusun dan Murut (Danny, 2000;1998). Penyelidik beranggapan kawasan hujung persisiran pantai barat Sabah (*southwest coast of Sabah*) dimaksudkan ini adalah daerah Kuala Penyu. Hal ini kerana terdapat bahagian kawasan mukim Bundu di daerah Kuala Penyu.

Malah, Daly (1886) dalam Shim (2007) turut menyatakan terdapat legenda mengenai petempatan orang Cina di Bundu. Legenda tersebut adalah mengenai kedatangan sebuah kapal laut (*Wakang*) dari China ke Brunei. Setelah itu, terdapat beberapa anak kapal yang berlayar melalui sungai Klias dan dikatakan membuka kebun lada putih di tebing Sungai tersebut dan berkahwin dengan